

Людмила КУЧЕРУК,
асистент вчителя
КЗ «ВЛ №13»

Інклюзивна освіта: виклики та шляхи їх подолання

Інклюзивна освіта є важливим напрямом розвитку сучасної школи, адже її основна мета – забезпечити рівні можливості для всіх учнів, незалежно від їхніх особливостей. У статті хочу поділитися нашим баченням, спостереженнями та висновками з цього важливого питання.

Діти з особливими освітніми потребами... Хто вони та які вони?

У далекому 2004 році, коли ще не було таких понять, як «інклюзія» та «інклюзивні класи», я часто відвідувала нашу міську школу-реабілітаційний центр, керівником якої на той час була Бахчеван І.О. Хочу доземно вклонитися усім працівникам цього закладу, які тепло свого серця та свої знання передають дітям. І це не пафос. В цьому закладі навчаються діти, які бачать цей світ трішки інакше, ніж ми. Але які вони щирі та добрі, як вірять, що ніхто з дорослих не образить, допоможе, пояснить. В багатьох з них «золоті» руки. Створені ними вироби вражають своєю красою та неповторністю. А коли учасники освітнього процесу закладу виступили на міському Ярмарку талантів, зал аплодував їм стоячи.

Ішов час, змінювалися підходи, почали відкриватися інклюзивні класи в загальноосвітніх навчальних закладах. Ми почали приймати в заклади дітей з особливими освітніми потребами. Вчилися і вихованці, і ми, і батьки. Було важко, але ми не опустили руки, почали шукати підходи до таких дітей, намагалися зрозуміти їхні проблеми та допомогти почуватися комфортно у створеному освітньому середовищі. Ми спілкувалися з колегами, департаментом освіти, вивчали нормативні документи, експериментували та втілювали все у практику.

Розпочали ми зі створення команди однодумців – команди психолого-педагогічного супроводу, розуміючи, що ефективна співпраця всіх учасників освітнього процесу – це основа успішного навчання дітей в інклюзивних класах. Координація між адміністрацією, педагогами, спеціалістами та батьками сприяла створенню сприятливого освітнього середовища.

Спочатку ми спостерігали за своїми вихованцями, вивчали їхні можливості та потреби. Далі всі учасники визначали короткострокові та довгострокові цілі для кожної дитини. На підставі спостережень та визначених цілей розробляли індивідуальні програми розвитку та плани роботи. Регулярні збори команди супроводу, обговорення результатів роботи допомагали нам оцінити прогрес дитини та скоригувати спільні дії. Для обміну інформацією використовували щоденники спостережень.

Основою злагодженої роботи команди стала співпраця між учителем та асистентом учителя. Ми розуміли, що вони мають бути не лише чудовими педагогами, але повинні також гарно комунікувати, ставити спільні цілі, підтримувати та допомагати один одному. Саме така злагоджена робота дозволяє нам вчасно помітити проблеми в класі та знайти найкращі шляхи їх подолання.

У Новій українській школі батьки є учасниками освітнього процесу. Батьки та педагоги мають бути партнерами. Важливо, щоб обидві сторони співпрацювали на благо дитини, знаходячи спільні можливості та шляхи досягнення поставлених цілей.

У цьому аспекті у нас з батьками однієї учениці з особливими освітніми потребами спочатку виникли проблеми. Мама та бабуся дівчинки вважали, що все повинні робити педагоги, а вони мають лише «здати», це їхні слова, доньку в школу. «Ваше завдання — навчити, розвинути навички самообслуговування, нагодувати, змінити спідню білизну, розважити, ще й побути з дитиною після робочого дня, поки вони не заберуть її», — говорили вони. Дівчинка була з важкою нозологією, але доброю дитиною, якій не вистачало батьківського тепла, ласки та турботи. Було проведено дуже багато бесід, поступово контакт з батьками налагоджувався. Тому такими важливими та приємними після року роботи були слова бабусі. Вона сказала: «Ми зрозуміли, що ви хотіли лише добра нашій дитині. Вона дуже змінилася, з радістю іде до школи та спілкується з учителями та однокласниками».

Працюючи вже безпосередньо з дітками з різними нозологіями, ми зрозуміли, що, як і кожна нова справа, інклюзивна освіта має як позитивні, так і проблемні сторони.

До позитивних сторін інклюзивного навчання ми б віднесли:

- рівність можливостей: усі діти, незалежно від особливостей розвитку, отримують однаковий доступ до освіти;
- розвиток емпатії: діти вчаться розуміти, співпереживати, співпрацювати з людьми з різними можливостями та потребами. Віримо, що від цього наше суспільство стане добрішим та толерантнішим;
- підготовка до життя в реальному світі: інклюзія допомагає дітям з різними потребами інтегруватися у суспільство, вчити взаємодіяти з іншими членами суспільства в різних соціальних умовах;
- професійний розвиток педагогів: до дітей з особливими освітніми потребами необхідний особливий індивідуальний підхід. Тому педагоги шукають та освоюють нові методики викладання, що покращує якість освітнього процесу та професійний рівень учителів.

До проблем та викликів можна віднести:

- недостатня підготовка вчителів: не всі вчителі мають достатньо знань і навичок для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами;
- відсутність ресурсів: часто бракує спеціальних програм, обладнання, матеріалів для забезпечення ефективного інклюзивного навчання;
- відсутність фахівців з корекційно-розвиткової роботи, а саме: логопедів, дефектологів та психологів;
- психологічний тиск: діти з особливими освітніми потребами можуть відчувати стрес через порівняння себе з іншими, а їхні однокласники – через незвичайні умови навчання та необхідність пристосовуватися до них;
- співпраця з батьками: не всі батьки готові до інклюзії, що може спричинити непорозуміння та конфлікти.

Інклюзивне навчання, попри всі проблеми, має великий потенціал для розвитку суспільства, але ефективним воно буде лише тоді, коли буде знайдено баланс між потребами всіх учасників освітнього процесу. Робота в інклюзивному класі вимагає від педагогів любові до дітей, емпатії, спеціальних знань, віри у свої сили та гнучкості.

Надамо декілька практичних порад, які, на нашу думку, можуть стати у нагоді вчителям, що працюють в умовах інклюзивного навчання:

- навчайтеся впродовж життя;

- оцініть свої сили та можливості працювати в інклюзивному класі;
- створіть необхідний освітній простір для дітей з особливими освітніми потребами з різними нозологіями;
- використовуйте різноманітні методи викладання;
- злагоджено працюйте в команді супроводу;
- розвивайте дружні стосунки та толерантність серед однокласників;
- залучайте дітей з особливими освітніми потребами до участі в позакласних заходах;
- співпрацюйте з батьками, формуйте довіру та відкритість;
- заручіться підтримкою адміністрації закладу.

Ми всі працюємо на благо дитини та радіємо кожному її поступу. Тож нехай крила успіху підносять вас на вершини педагогічної майстерності.

Список використаних джерел:

📖 Примірне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в закладі загальної середньої та дошкільної освіти, затверджене наказом МОН України від 08.06.2008 №609 [Електронний ресурс] // Міністерство освіти України. – 2008. – Режим доступу до <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text>.

📖 Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної ради України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. - 10

📖 Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX [Електронний ресурс] // Відомості Верховної ради України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.